

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Quædam alia Scripturæ loca explicantur, & cum arbitrij libertate
consentire ostenduntur. disputat. 21.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

sequentibus, reddi, ac si numquam antea redditum fuisset, aut forte quodammodo sit facilius propter dexteritatem, quam ludens comparat ex repetito iactu sub eiusmodi signo: ita profecto res accidit in proposito: singulas namque observationes mandatorum potest optinere suis viribus exhibere homo naturae lapsae, quantum satis est, ut peccatum euitet, & quod breuius constitutum fuerit tempus, in quo mandata seruet, eod facilius ea poterit in eo toto seruare, quod verò maius, eod poterit difficilius, tantumque constitui potest, ut fieri nequeat, quin in parte aliqua illius incerta, pro sua fragilitate, sponte ac liberè aliquod transgrediatur: cum tamen ad quamcumque partem illius temporis deuenit sine transgressione mandatorum, aequè liber & potens sit, ut in reliquo tempore nullum transgrediatur, ac si illud esset initium totius temporis dari: imò quodammodo sit potentior propter habitum & dexteritatem, quam ex observatione procedenti vsque ad illud temporis punctum comparauit.

Ex quibus omnibus satis est manifestum, potentiam ad vitanda singula peccata in quocumque temporis momento coherere cum impotentia ad diu omnia vitanda: eiusmodique impotentiam non esse aliud, quam impossibilitatem, non quidem physicam, sed morale, ut res certo quodam modo diu ac sapius eueniat. Quòd sit, ut infirmitas, quae post peccatum in libero arbitrio cernitur, & impossibilitas ex ea consequens ad seruandum diu omnia mandata, abstinendumque ab omni peccato, non tollant, neque impediunt libertatem arbitrij, quominus viribus suis naturalibus singula praecipua implere valeat, quantum satis est ad singula peccata tam lethalia, quam venialia vitanda.

Confirmari possunt haec dicta ex illo Matthaei 18. *Necessè est, ut veniant scandala: quoniam si licet posita fragilitate, pronitate ad malum, & multitudine hominum, fieri nequit, ut ex tanta hominum multitudine hi, vel illi scandalum non praebant: verum tamen vs homini illi per quem scandalum venit.* Ut enim Hieronymus ibidem ait, *Cum necessè sit in isto mundo fieri scandala, vnusquisque vitio suo scandalis patet.* Ecce, cum necessitate in genere, ut eueniant scandala, stat absoluta libertas, ut quisque se contineat ab scandalis, quae alijs praebet.

Ad argumentum in initio propositum responsio.

Ad argumentum ergo in initio propositum negandum est illud sequi, nimirum, vel dandum esse tantum tempus, in quo toto non posset homo se continere à peccato lethali, & in quocumque minori posset, vel dari tantum, in quo toto se posset continere, & in quocumque maiori non posset. Ad probationem verò dicendum est, diminutiones illas, & additiones temporis, quousque deueniatur ad minimum quòd non, aut ad maximum quòd sic, ut vocant, non habere locum, neque quicquam concludere in fortuitis euentibus, qui, quòd semel, aut sapius hoc vel illo modo eueniant, non habent ex rãta, vel tanta virtute causae, ut ea ratione comparatione causae certum ac mathematicè definitum terminum habeant, sed fortuito accidit, ut quandoque eodem modo eueniant in maiori numero, indefinito tamen, quandoque in minori, atque interdum, ut neque semel eo modo res contingat, prout quasi forte quadam, atque fortuna acciderit: quibus nihil obstat, quòd nonnumquam aliquid dexteritatis, atque artis admisceatur, à qua sola non pendet effectus, ut in talorum iactu explicatum est. Quare ut nullus eiusmodi effectus est certus, sed omnes pendunt à fortuna: ita neque est certus aliquis determinatus eorum numerus qui possit euenire, quasi nul-

lus maior euenire possit. Idem cernitur in effectibus, quorum singuli à libero arbitrio pendunt, ita tamen quòd ob suam infirmitatem necessariò, sine certi temporis tamen praefinitione, deficiat, ne omne id in singulari efficiat, quod in singulari potest: quia enim quilibet defectus singularis à libertate arbitrij pendet, non potest esse mathematicè certus & determinatus, quando erit, aut in qua occasione & euentu continget, quoniam tunc continget, quando liberum ipsum arbitrium voluerit liberè succumbere. Sicut ergo de fide est, neminem ad tantum gratiae incrementum peruenire posse in hac vita, quin possit peruenire ad maius, si per suum liberum arbitrium voluerit fortius agere: eod quòd nullus sit, qui tanto semper conatu agat, quin maiorem adhibere possit, si velit, quam diu vitam humanam degirat certissimum est, nullum peruenire posse ad tantam gratiam, quantum habet Christus Dominus, aut sanctissima eius Mater: ita non datur tantum tempus, in quo toto possit quis perseverare sine peccato lethali, aut veniali, quin, si illud totum transierit sine peccato, possit in maiori sine peccato perseverare: eod quòd id eod vnusquisque peccet, quòd in portate ipsius sit non peccare tunc, perseverareque vitiosus sine peccato.

Ex his omnibus constat, neminem in hac vita posse per suum liberum arbitrium efficere collectiue in tota vita totum, quòd diuifue in ea potest facere. Sicut neque etiam ipsemet Deus efficere potest collectiue in quocumque temporis puncto totum, quòd diuifue in eo potest facere: alioquin efficeret infinita, suamque exhaustiret potentiam, quòd cum omnipotentia ipsius manifestè pugnat.

DISPUTATIO XXI.

Quaedam alia Scripturae loca explicantur, & cum arbitrij libertate consentire ostenduntur.

EX dictis hucusque toto hoc articulo facile erit intelligere: merito in Scripturis sanctis hominem, ut à Deo efformetur ac aptetur in vitam aeternam, comparari luto in manu figuli, neque id cum libertate arbitrij ipsius pugnat. Cum enim ostensum sit, hominem solis suis viribus nihil eorum posse, quae ad vitam aeternam spectant, quin potius, si habitualia dona fidei, spei, caritatis, gratiae & gratum facientis, quae à solo Deo habentur, & in quibus iustificationis donum est positum, consequi debeat, praueuiatur, attrahatur, ac supernaturaliter à Deo adiuetur: necesse sit, ut quantum ad ea dona recipienda sit satis, se disponat: cum item ostensum sit, hominem, postquam iustificationis donum fuerit affectus, à quotidiano Dei auxilio pendere, non solum ut in eo crescat, sed etiam ut in eodem perseueret, victorque aduersus tot, ac tam difficiles incurtus huius vitae euadat: lanè licet homo per suum liberum arbitrium suam, quantum in superioribus est explicatum, salutem cooperetur, suumque illi locum relinquat Deus, ut ad quòd voluerit porrigat manum, merito tamen, ut ad vitam aeternam aptetur, luto in manu figuli ad Deum relatus comparatur. Non solum quòd Deus praecipua sit causa, ac artifex eam formam pro suo beneplacito supra illius naturam in eum inducens, sed etiam quòd per aeternam praedestinationem ea dona, eisque rerum circumstantias quibusdam ex sua misericordia praeparauerit, atque in tempore re ipsa exhibeat, quibus prauidebat eos per suum liberum arbitrium,

adiutos tamen misericordia diuina euasuros vasa in honorem, hoc est, dignos vita aeterna, cum tamen eorum in potestate fuerit euadere vasa in contumeliam, apta in aeternum interitum: aliis vero iusto quidem, at inferutabili iudicio, aeterna sua liberaque voluntate ea solum dona statuerit conferre, eaque circumstantias rerum preparare, quibus, si per ipsos non staret, primumve parentem (quod addiderim propter paruulos, qui cum solo originali decedunt) essent quidem vasa in honorem: in quem finem vna cum ceteris constituebat eos creare. At cernens eos sua propria culpa, aut primi parentis, futuros vasa apta in interitum, nec finem omnibus hominibus communem assecuturos, non propterea eos creare destitit: quin potius eo ipso, quod eos ita creare decreuit, permittit statuens mala omnia, quae ipsorum culpa futura praeuidebat, id totum infinita sua sapientia, ac bonitate in optimos alios fines ordinat, vt inferius quaestione 23. explicabimus.

Hoc loco, praeter Scripturae testimonia tam hac, quam 18. & aliis disputationibus exposita, explananda forent quadam alia, quae cum libertate arbitrij nostri aliqua ex parte pugnare videntur. Quoniam vero commodius id fiet in progressu, iactis prius fundamentis, ex quibus dilucida erit eorum intelligentia, hoc loco praetermittenda sunt.

Solum tamen exponam locum illum Proverbiorum 21. *Cor Regis in manu Domini, quocumque voluerit, inclinabit illud*: eo quod non exigat alia fundamenta, quam quae haecenus iecimus. Cor Regis (quod in terra, praeter timore, praemiique spe, alium non habet, a quo coarceatur, eaque ratione difficilius quam cor cuiusvis alterius in vnam, aut alteram partem a quoquam alio inflectitur) dicitur esse in manu Dei, qui quocumque voluerit inclinabit illud, donis videlicet suis, & auxiliis in vnam, aut alteram partem fluuiter illud trahendo, quod Deus ipse voluerit, seruato interim integro iure innatae libertatis humanae. Est etiam cor regis in manu Domini, quoniam potest illi necessitatem inferre, vt id velit, quod placuerit Deo ipsum velle, vt prima secundae q. 6. ostendimus: verum Deus non consuevit vti hac sua potestate, sed relinquere solet homines in manu consilij sui. Illud praeterea est animaduertendum, a Deo inclinari non posse hominem ad id, quod malum atque peccatum est, quod hoc loco ipse sapiens vult subintelligamus: tamen si permittit possit mala, tentationisque, & occasiones peccatorum, vt inde maiora bona eliciat, vt suo loco inferius videbimus. Nihil ergo locus ille libertati arbitrij nostri aduersatur.

DISPUTATIO XXII.

Mens D. Augustini circa libertatem per peccatum primi parentis ad bonum amissam explicatur.

EX haecenus dictis, potissimum disputatione 5. 6. 15. & 19. facile intelligemus, quid sibi voluerit Augustinus de spiritu & litera cap. 3. cum ait: *Libertatem arbitrium nihil, nisi ad peccandum, valet, si lateat veritatis via: & cum id, quod agendum, & quo mendum est, caperit non latere, nisi & deleat & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene viuunt. Vt autem diligatur, caritas Dei diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis, sed per spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Et in Enchiridion cap. 30. *Libero, inquit, arbitrio male viens homo, & se perdidit, & ipsum.*

His etenim testimoniis hoc tantum voluit Augustinus, vt ex ipsis locis citatis, & ex aliis eiusdem Molin. in D. Thom.

A autoris, quae citabimus, patet, quod cum homo ex solis suis viribus naturalibus nihil possit eorum, quae ad vitam sempiternam spectant, vt disput. 6. & aliis explicatum est: primus vero parens ante peccatum ratione iustitiae originalis, gratia gratum facientis, ac aliorum supernaturalium donorum, quae sibi & nobis accepit, habuerit plenissimam illam libertatem, qua non solum poterat perpetrare peccatum, quo a vita aeterna auerteretur, sed etiam praestare opera digna vitae aeternae in eiusque sine peccato ad longissimum quocumque tempus perseuerare, vt disp. 4. & sequentibus explicatum est: plane eo ipso quod per peccatum sibi, & nobis amisit supernaturalia dona, amisit etiam libertatem ad agendum bonum, quod ad vitam aeternam conducit, illique sit in suo ordine & gradu commensuratum, quousque per dona gratiae, quae Christus nobis obtinuit, habiles iterum, ac proinde liberi, ad eiusmodi opera redderemur. Nihil ergo curans Augustinus illis in locis de actibus humanis indifferentibus, cuiusmodi sunt plantare vineas, aedificare domos, neque item de actibus bonis moralibus merè naturalibus, vt pote qui neque a sempiterna felicitate auertunt, aut retardant, neque ad eam conducunt, vlliusve apud Deum sunt ponderis aut valoris, in praedictis testimoniis solum retulit liberum nostrum arbitrium post peccatum ad ea, quae ad sempiternam felicitatem conferunt, vel ab ea auocant, aut impediunt. Neque proinde negare voluit inesse nobis post peccatum libertatem arbitrij ad illos alios actus naturales indifferentes, aut bonos moraliter, quin potius in eodem libro de spiritu & litera, atque alibi saepe illorum mentionem fecit, docuitque eos in potestate nostri liberi arbitrij esse, vt disputationibus citatis ostensum est.

Sensus ergo testimonij ex libro de spiritu & litera, hic est. Si liberum nostrum arbitrium ad ea tantum referatur, quae ad vitam aeternam conducunt, vel ab ea auocant, nihil nisi ad peccandum valet, interim dum per fidem via ad vitam aeternam non innotescit: neque solum fidem sufficere ad vitam aeternam promerendam, nisi accedat supernaturalis caritas, quam non a nostro libero arbitrio, sed a Deo supra merita nostra accipere solemus.

In Enchiridion vero affirmat, primum parentem in statu innocentiae constitutum male vtendo suo libero arbitrio dum peccauit, & se ipsum perdidisse, & liberum arbitrium, quoad potestatem videlicet, quam habebat, operandi bona, quae ad vitam aeternam conferrent. Agens enim de genere humano, quod per peccatum corruerat, ait: *Nunquid meritis operum suorum reparari potest? absit. Quid enim boni operis potest perditus, nisi quantum fuerit a perditione liberatus? Nunquid libero voluntatis arbitrio? Et hoc absit. Nam libero arbitrio male viens homo, & se perdidit & ipsum. Sicut enim qui se occidit, vtiq; viuendo se occidit: ita cum libero peccauerit arbitrio, victore peccato, amissum est & liberum arbitrium: a quo enim quis deuictus est, huic & seruus additus est.* Petri certe Apostoli est ista sententia, qua cum vera sit, qualis quae so potest fieri additi esse libertas? Liberaliter enim seruit, qui sui domini voluntatem libenter facit, ac per hoc ad peccandum liber est, qui peccati seruus est. Vnde ad iuste faciendum liber non erit, nisi a peccato liberatus, esse iustitia caperit seruus. Ipsa est vera libertas, per recte facti latitiam, simul & pia seruitus propter praecipi obedientiam. Sed ista libertas ad benefaciendum vnde erit homini addito & vendito, nisi redimat ille, cuius illa vox est, *Si vos filius liberauit, tunc vero liberi eritis? Quod antequam fieri in homine incipiat, quo modo quisque*

Peccator vt sit liber, & seruus.

de libero arbitrio in bono gloriatur opere, qui nondum liber est ad operandum bene, nisi se vana superbia inflatus extollat, quam cohæbet Apostolus dicens, Gratia salui facti estis per fidem. Hæc Augustinus illo capite. Ex quibus luce apertius constat, libertatem, quam asserit primum parentem sibi, & nobis amisisse per peccatum, non esse eam, quæ nostro libero arbitrio est innata comparatione operum merè naturalium, sed esse libertatem, quam ex donis supernaturalibus liberum ipsum arbitrium coadiuvantibus habebat ad operandum, supra suam naturam quidem, liberè tamen omnino opera ea, quibus vitam æternam mereretur. Hanc ergo libertatem affirmat eo ipso, quod peccavit, amisisse sibi & nobis, neque viribus suis potuisse illam recuperare: sed meritis Christi nobis restitui ratione gratiæ, & donorum supernaturalium, quæ per Christum nobis conferuntur.

Vnde libro primo contra duas epistolas Pelagianorum capite 2. Quis (inquit) nostrum dicat, quod prius hominis peccato pervenit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem perijt per peccatum, sed illa que in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana diuina indiget gratia, dicente Domino: Si vos filius liberaverit, tunc verè liberi eritis: vique liberi ad bene iustèque vivendum. Et infra: Cùm itaque non vivant bene homines, nisi effecti filij Dei, quid est quod iste (Iulianus nempe cum quo disputat) libero arbitrio vult bene vivendi tribuere potestatem, cum hæc potestas non detur, nisi gratia Dei per IESUM Christum Dominum nostrum. Et lib. 2. cap. 5. Peccato Adæ, liberum arbitrium de hominum natura periisse non dicimus: sed ad peccandum valere: ad bene autem vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adiuta.

Et in expositione epistolæ ad Galat. circa medium expositionis capitis quinti: Quod autem ait, Caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem, hæc enim invicem adversantur, ut non que vultis faciatis: putant hic homines liberum voluntatis arbitriū negare Apostolum nos habere. Nec intelligunt hoc eis dictum, si gratiam fidei susceptam habere nolunt, per quam solam possunt spiritu ambulare, & concupiscentias carnis non perficere. Si ergo nolunt eam tenere, non poterunt ea, que volunt, facere. Volunt enim operari operam iustitiæ, que sunt in lege, sed vincuntur concupiscentia carnis, quam sequendo deserunt gratiam fidei. Vnde & ad Rom. dicit, Prudètia carnis inimica in Deū: legi enim Dei nō est subiecta, neque enim potest. Cùm enim caritas legē implet, prudètia vero carnis comoda temporalia consuetudo spiritali caritati adversatur, quomodo potest legi Dei esse subiecta.

Et Hypognoticon lib. 3. eius operis autor ita ait: Ipsum liberū arbitrium hominibus esse, certa fide credimus, & predicamus indubitanter: sed cur dicatur liberum arbitriū est paululū differendum. Arbitrium ab arbitrando rationali cōsideratione, vel discernēdo quid eligat, quidve recuset, puto quod nomen accepit: vel ideo liberū arbitrium dictum, quod in sua positum sit potestate, habet agendi, quod veli, possibilitatē, quod est vitalis & rationalis animi motus. Sed huiusmodi, ut antea iā dixi, fuit homini protoplasto, cū ante peccatum maneret illatus. Non enim per aliud contraxit offensam, nisi per id, quod potuit, ne delinqueret, resistere suadēti. Per velle ergo malum velle perdidit posse bonū, qui per posse bonum potuit vincere velle malum. Et infra: Per peccatum ergo liberum arbitrium hominis possibilitatis bonum perdidit, non nomen & rationem. Esse fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus, habens quidem iudiciū rationis, non per quod sit idoneum quæ ad Deum pertinent sine Deo, aut inchoare, aut cerè peragere: sed tantum in

A operibus vite presentis tam bonis, quam malis. Bonis dico, quæ de bono natura oritur, id est, velle laborare in agro, velle manducare, & bibere, &c. Malis dico, ut velle idolum colere, velle homicidium, &c. Ista sunt diaboli opera, quæ Christus in hunc mundum veniens ex virgine natus, de credentium libero arbitrio gratia sua gratia amputat, idoneam in eisdem ad credendum preparans voluntatem, per quam possint tam Dei Patri, quam suam, sancti Spiritus iustam peragere voluntatem. Et infra: Vitio ergo libero arbitrio, totus homo est vitiosus, per quod absque adiutorio gratiæ, quod Deo placeat, nec valet incipere, nec perficere sufficit. Prevenitur autem medicina, id est, Christi gratia, ut sanetur & reparatur in eodem vitio, atque preparatur voluntas, quæ semper indiget adiutorio, illuminante gratia. Salvatoris, possit tam Deum cognoscere, quæ secundum eius vivere voluntatem. Et infra: Non ergo homo voluntate sua, adhuc in vitio liberi arbitrii claudicante, prevenit Deum, ut cognoscat & querat eum tamquam gratiam pro meritis accepturus, sed procedit, ut iam dixi, misericordissima sua gratia Deus hominis ignorantis, & nondum sequentis voluntatem liberi arbitrii, ut cum scire & querere faciat, &c. Et infra: Incidit in latronem, id est, in diabolum & angelos eius. Per inobedientiam enim primi hominis diabolus humanum genus disposuit, & vulneravit, morum scilicet ornamentis, & bono possibilitatis liberi arbitrii perdidit. Quid est autem relicto comminatio abierunt? Respondeo dicitur est seminius, habebat enim vitalem motum, id est, liberum arbitrium vulneratum, quod ei solum ad æternam vitam, quam perdidit, redire non sufficiebat, ideo & seminius dicitur. Iacebat ergo humanum genus vulneratum in mundo, sed cur iacebat, dicitur, si per se surgere poterat, vel sanari nullius indigens adiutorio? Sed iacebat vulneratum, quia vires ei propria ad surgendum, quo ad sanandum se, medicum, id est, Deum requirere non sufficiebant. Et deinde latè explicat, meritis Christi, gratia & adiutorio illius, curaque Ecclesiæ, cui à Christo est commissus, adiutum, ipso simul per suum liberum arbitrium cooperante, curamque sui habente, sanari, perducere in vitam æternam. Vnde post multa ait: Cùm Dei misericordias preveniente agit & ipse satis per liberum arbitrium: quod quisquis esse negaverit, Catholicum non est, & quisquis sic esse dixerit, quod sine Deo bonum opus, id est, quod ad eius sanctum propostum pertinet, nec incipere, nec perficere possit. Catholicus est. Quibus enim dicitur in Psalmis nisi liberum arbitrium habentibus, venite filij, audite me, timorem Domini docebo vos. Et infra: Quomodo autem unicuique secundum opera sua reddetur in die iudicii, nisi liberum esset arbitrium? In omni itaque opere sancto prior est voluntas Dei, posterior liberi arbitrii, id est, operatur Deus, cooperatur liberum arbitrium. Et infra: Nemo sit segnis & remissus ad servandum Deo, nec sic de gratia confidat, tamquam Deum liberi arbitrii eius, quod per mortem filij sui reparavit, & sibi preparavit, opera non requirat, imò declinet a malo, & faciat bonum, vigilet, querat, petat, contendat vincere sæculum, Deo placere, sic ut dum per mundi pelagus currit, anchoram gratiæ cervicibus demittat, fiducia liberi arbitrii non solvas: quia siue in prospero, ne extollatur, siue in tempestate tentationum, ne mergatur, eius gubernaculo, quoad usque ad portum paradisi perveniat, poterit permanere securus, & cū impleverit cursum fideliter, dicat cū Apostolo, Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi. Et infra: Itaque nec gratia sine libero arbitrio facit hominem habere vitam beatam, nec liberum arbitrium sine gratia. Et infra: Habet liberum arbitrium bonum meritum, cū in omnibus gratia Dei bona in se operanti non resistit, sed cooperatur existit, & omnem spem suam habet in illa, quæ

Liberum
arbitriū un-
de dictū sit.

aurum suam, & cor Deo loquenti intus, hoc est, in interiori homine præbet, & non foris in malis seculo persprepent. Hæc eo libro.

Quam libertatem nanciscatur ex gratia, & quam ex se habeat arbitrii nostri.

Itaque cum ad libertatem ad rem aliquam efficiendam duo necessaria sint, nempe & posse eam efficere, & potestatem simul habere eandem non efficiendi, liberum sanè humanum arbitrium ex donis supernaturalibus, auxiliisve, habet posse efficere ea, quæ supra facultatem humanæ naturæ sunt: à libertate verò innata habet abstinere posse ab eadè operatione. Quare negandum non est, primum parentem ratione donorum supernaturalium libertatem fuisse consecutum ad aliquid efficiendū, nempe ad id, quod supra ipsius vires naturales erat: atque hanc per peccatū amisisse, quousque per Christum dona gratuita & auxilia restituantur. Atque hoc est quod tam Augustinus aduersus Pelagianos, quam Concilium Araucianum, capite 13. docere contendunt.

Merito ergo idem Augustinus de spiritu & litera, cap. 30. ait: *Liberum arbitrium euacuamus per gratiam? absit, sed magis liberum arbitriū statuimus. Sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur. Neque enim lex impletur, nisi libero arbitrio: sed per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum; per gratiam sanatio animæ à vitio peccati, per animæ sanitatem libertas arbitrii, per liberum arbitrium iustitia dilectio, per iustitiam dilectionem legis operatio (subintellige, ut oportet ad salutem.) Ac per hoc sicut lex non euacuatur, sed statuitur per fidem, quia fides impetrat gratiam, quæ lex impletur: ita liberum arbitrium non euacuatur per gratiam, sed statuitur: quia gratia sanat voluntatem, quæ iustitia liberè diligitur. Quæ omnia ex Scripturis ibidem egregiè confirmat.*

Ex his omnibus multa in Augustino facillè intelliges, quæ primo aspectu libertati arbitrii derogare videntur, dum iuxta Scripturas sacras locum suum gratiæ tribuere conatur.

Hucusque de vitibus arbitrii nostri ad naturalia, & supernaturalia opera, veluti in basim ac fundamentum cæterorum, quæ dicenda sunt toto hoc opere sit dictum: in quibus explicandis necesse fuit conciliationem libertatis ipsius cum diuina gratia magna ex parte coniungere. Nunc vero ipsum demonstremus, libertatemque illius tam cum generali Dei concursu, quam cum singulis diuine gratiæ auxiliis & motibus coherere ac consentire ostendamus, sicque primæ parti concordie huius operis finem imponemus.

DISPUTATIO XXX.

Non Deum, sed solum liberum arbitrium creatum causam esse peccati ostenditur.

Quamuis Deus causa sit prima actionum omnium, quantumuis flagitiosarum, quæ à causis secundis efficiuntur, vñ cum libero arbitrio creato in eadem concursu suo generali influens immediate, vt disputationibus præcedentibus ostensum est: asserere tamen Deum causam esse peccati, vt non solum antiquiores quidam hæretici, quos Eusebius 5. libro Ecclesiastica historia, cap. 20. & Castrus aduersus hæreses verbo, malum, referunt, sed etiam nostris tēporibus Lutherus cum suis sectatoribus, vt disputatione prima vidimus, asseruerant, profectò non solum immanis est blasphemia, vt vel ipsa cuiusque hominis ratio per se docet, sed etiam hæresis manifesta. Atque id ostendamus nunc ex Scripturis

Error Lutheri, & aliorum hæreticorum asserentium, Deum esse causam peccati.

A sacris, Ecclesiæ definitionibus, ac vnanimi Patrum consensu: disputationibus verò sequentibus rationes ex naturæ principii deducemus, quibus dilucidè videatur Deum non esse causam peccati.

In primis Iacobus 1. cap. suæ canonice: *Nemo, inquit, cum tentatur dicat, quoniam à Deo tentatur: Deus enim inuentor malorū est, ipse autem neminem tentat: ad malum scilicet: si ergo Deus ad malum, peccatumve non tentat: eò quòd cum infinita bonitate, natura, & clementia diuina id pugnet: multò minus erit causa efficiens malum culpæ, quatenus tale est, aut ad illud, quæ tale est, inclinans & mouens liberum arbitrium. Vnde Ecclesiast. 15. Non dixeris: Per Deum abest (Sapientia scilicet) quæ enim odit ne feceris. Non dicas, ille me implanauit: non enim necessarij sunt ei homines impij. Omne excrementum erroris odit Dominus, & non erit amabile timentibus eum.*

Impugnatur. Iacob. 1.

Eccles. 15.

Psalmo 5. *Mane astabo tibi, & videbo, quoniam non Deus volens iniquitatem tu es. Neque habitabit iuxta te malignus, neque permanebunt iniusti ante oculos tuos, &c.* Si Deus iniquitatem non vult fieri, neque placere illi vlla ratione potest, quin potius sanctissimis suis legibus eam prohibet, nec impunitam relinquit, quam ratione illam in peccatore ipse efficit, aut vt eam peccator efficiat, liberum illius arbitrium mouebit, aut inclinabit? Psal. 10. *Qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Plurè super peccatores laqueos, ignis & sulphur & spiritus procellarum pars calicis eorum: quoniam iustus Dominus & iustus dilexit, æquitatem vidit vultus eius. Quasi dicat, iniquitatem approbationis scientia contempnerit nequit, nedum in peccatoribus illam efficere, ad eamve eos incitare, ac mouere. Sapient. 11. Nihil odisti eorum, quæ fecisti: sunt autem similiter odio Deo impius & impietas illius, vt habetur Sapient. 14. ergo Deus peccatoris impietatem & peccatum non efficit. Habacuc 1. *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. Osee 13. Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Id est, à nobis ipsis est quòd peccemus & pereamus: à Deo autem est solum auxilium nostrum, qui semper ad ostium cordis nostri stat & misericorditer pulsat.**

Psal. 5.

Psal. 10.

Sap. 11.

Sap. 14.

Osee 13.

C Item Matth. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere. Et ad Roman. 11. Si radix sancta, & rami: at Deus per essentiam bonus est & sanctus, in quem nihil culpæ aut malitiæ cadere potest, iuxta illud ad Roman. 9. Numquid iniquitas est apud Deum? absit: ergo autor esse nequit malorum, quæ culpæ rationem habent.*

Matth. 7.

Ad Rom. 11.

Ad Rom. 9.

E Item est egregia & maximè rationi consentanea regula illa beati Fulgentij libro 1. ad Monimum à Theologis receptissima: *Deus non est autor eius, cuius est vitior. Quis enim, nisi crudelis & sceleratissimus, in alio viticatur id, cuius ipse est autor: at Deus viticatur peccata nostra: ergo nullius eorum causa esse potest.*

D. Fulgent.

In Concilio Arauciano II. cap. 25. ita habetur: *Aliquos ad malum diuina potestate prædestinatos esse, non solum non credimus, sed etiam si sunt, qui tantum malum credere velint, cum omni detestatione in illos anathema dicimus. Leo 9. in epistola decretali ad Petrum Antiochenum Episcopum, quæ habetur in fine operis Leonis primi, in explicatione fidei Romane ait: Credo Deum prædestinasse solum bona: præsciuisse autem bona, malaque. Et in Concilio Trident. sess. 6. can. 6. ita habetur: Si quis dixerit, non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera, ita vt bona, Deum operari, nõ permissiue solum, sed etiã proprie & per se, adeo vt sit proprium eius opus, non minus proditio Iudæ, quam vocatio Pauli, anathema sit.*

Conc. Araucianum.

Leo nonus.

Concil. Trident.

*Patrum te-
stimonia.
D. Dionys.*

Est etiam vnanimis Patrum de eadem re con-
fensio. Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus vet-
sus finem: *Quin ne ex Deo, inquit, est malum: aut enim
bonum non est, aut bona facit.* Et paucis interiectis:
*Non igitur Deus autor est mali, neque malum est in
Deo, nec omnino, nec certo tempore.* Et deinde expli-
cat ex eo demones malos effectos, quod propria
voluntate diuina bona velle & perficere destitue-
runt. Idemque de animis nostris docet. Atque ad
eos qui dicebant, oportere accommodatè ad ipsius
naturam, & idcirco oportuisse constitui à Deo homi-
nem liberum, prout ipsius natura postulabat. Et
ad finem capituli ait, se in libro de iusto diuinòque
iudicio rationes eas sophistarum vt stultas refellere,
quæ iniquitatem ac mendacium in Deum dicunt.

D. Insuper.

Idem affirmat Iustinus Martyr ad finem dialogi
cum Tryphone aduersus Iudæos, & in responsioni-
bus ad Christianos de quibusdam quæstionibus, res-
pensione 8. verba illius retulimus disputatione 23.
membro 4. Idem docet responsione 12. In eadem
sententia sunt Clemens Alexandrinus lib. 1. Pæda-
gogi, cap. 8. Et libro primo Stromatum circa mediũ.
Tertullianus in libro de exhortatione castitatis, cui-
us verba ex parte disputatione 23. allata sunt. Et
lib. 2. aduersus Marcionem post medium. Origenes
libro quarto contra Celsum, post medium. Atha-
nasmus in oratione contra idola paulò post princi-
pium. Idem habetur in testimonio eiusdem Atha-
nasi quod in Concilio Constantinopolitano V. I.
actione 8. refertur. Athanasius etiam in vita beati
Antonij, idem refert magnum Antonium docuisse.

*D. Basilii.
D. Gregorius
Nyssenus.
D. Damasc.*

Idem affirmant Basiliius homil. 9. cui titulus: *Quod
Deus non sit autor malorum.* Gregorius Nyssenus 7.
libro Philosophiæ, cap. 4. Damascenus lib. 4. fidei
Orthodoxæ, cap. 20. Legito illum etiam lib. 2. cap.

D. Ambros.

29. & 30. Ambrosius lib. 1. de Iacob, & vita beata,
cap. 3. vbi ait: *Non est quod cuique nostram ascribamus
culpam, nisi nostra voluntati.* Hieronymus ad finem
lib. 12. Commentariorum in Isaiam, & in illud Amos

D. Hieron.

3. *Si erit malum in ciuitate, &c.* Chrysostrabus homi-
lia 8. in epist. 2. ad Timotheum, vbi præmittens
atque luadens ne velimus omnia rimari, eò quod
magna pars eorũ, quæ Dei sunt, occulta sint, addit:

D. Chrysof.

*Hoc solum scito, quod Deus omnia prouidet, quod liberi
arbitrij conditi sumus, quod alia quidem operatur, alia
vero permittit, quod nihil mali vult fieri, quod non ex
sola ipsius voluntate sunt omnia, sed ex nostra quoque:
mala omnia ex nostra tantummodo sunt, bona omnia
ex voluntate nostra & ipsius adiutorio: quod nihil ipsum
latet: non tamen quia nihil ipsum latet, idcirco omnia
operatur ipse.* Hæc Chrysostrabus.

*D. August.
Causa pec-
cati quam
sit.*

Iam verò Augustinus passim idem affirmat. De
libero arbitrio maximè lib. 2. cap. vltimo, & lib. 3.
cap. 1. 6. & alijs, ex instituto docet, Deum non esse
causam peccati, sed hominem dum suo libero arbi-
trio ad peccandum vtitur, ad quod tamen à Deo
collatum non est. 7. de Genesi ad literam, cap. 26.
*Natura hominis, inquit, ex Deo est, non iniquitas, qua
se ipse inuoluit malè vtendo libero arbitrio.* Et de spiri-
tu & litera, cap. 31. ait: *Nusquam legimus in sanctis
Scripturis: Non est voluntas nisi à Deo. Et rectè non
scriptum est, quia verum non est: alioquin etiam pecca-
torum, quod absit, autor est Deus, si non est voluntas nisi
ab illo: quoniam mala voluntas iam sola peccatum est,
etiamsi desit effectus.* Et lib. 83. quæstionum quæst. 3.
ex eo probat, Deum non esse causam peccati, quod
nullo sapiente autore, hoc est, volente, sit homo

deterior: Deus autem omni homine sapiente est
præstantior: ergo Deo autore, id est, volente, homo
non peccat. Et quæst. 4. concludit, causam peccati
esse liberam voluntatem consentientis in peccatum.
Idem probat 12. de ciuitate Dei, cap. 6. Et de articu-
lis falsò sibi impositis, artic. 10. ita ait: *Detestanda &
abominanda opinio est, quæ Deum cuiusquam malè vo-
luntatis, aut malè actionis credit autorem, cuius præde-
stinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra in-
iustitiam est: vniuersæ enim viæ Domini misericordia &
veritas. Adulteria enim matronarum & corruptela
virginũ, non instruere nouit sancta diuinitas, sed dan-
nare: nec dissonare, sed punire.* Et paucis interiectis:
*Non ergo casus reuentium, nec malignitatem iniquorum,
nec cupiditates peccantium prædestinatio Dei aut exci-
tauit, aut suauis, aut impulsit: sed planè prædestinatio iud-
icium suum, quo vnicuique retribuitur est prout ges-
sit, siue bonum, siue malum. Quod iudicium futurum
non esset, si homines Dei voluntate peccarent. Et omnis
homo, quem discretio diuine sententiæ in sinistra consi-
tuerit parte, damnabitur, quod non Dei, sed suam excu-
sus est voluntatem.* Et artic. 13. *Nefas est Deo ascri-
bere causas talium ruinarum. Quia & si æterna scientia
præcognitum habet quid vnus cuiusque meritis re-
tribuiturus sit, nemini tamen per hoc, quod falli non po-
test, aut necessitatem, aut voluntatem inuis delinquen-
di. Si ergo à iustitia & pietate quis deficit, suo in præ-
cepis fertur arbitrio, sua concupiscentia trahitur, sua
persuasione decipitur. Nihil ibi Pater, nihil Filius, nihil
Spiritus sanctus, nec in tali negotio quicquam diuina
voluntatis interuenit, cuius ope scimus, multos ne laben-
rentur detentos, nullos autem vt laberentur impulsos. Et
Hypognostr. lib. 6. quicumque eius operis fuerit au-
tor, ait: *Mala Iudæ, vt dixi, præsciuit, non prædestinavit
Deus, vel fecit: & tamen in quibus præsciuit, iudicio ius-
to tradens eum in reprobum sensum, vt impletet permi-
ssit.* Et post multa: *Tenenda est inconcussa huius dispu-
tationis regula, quæ diuinis testimonijs claruit. Peccato-
res in peccatis proprijs, antequam essent in mundo, præ-
scitos esse tantum, non prædestinatos: poenam autem eis
esse prædestinatam secundum quod præsciti sunt. Nulla
facio complura alia Augustini testimonia.**

Idem affirmant Cyrillus lib. 5. in Ioannem, cap. 3. D. Cyrilus
lib. 6. capite vltimo, & alibi. Fulgentius & Prosper,
quorum testimonia refert Gratianus, cap. Vasis 23.
quæst. 4. Primum testimonium illius capituli est Ful-
gentij, reliqua vsque ad illa verba: Ex nobis exie-
runt, &c. sunt Prosperi. Fulgentius autem toto li-
bro primo ad Monimum copiosissimè ac sapientissi-
mè demonstrat, Deum causam non esse peccati.
Idem quoque testatur Gregorius homil. 9. in Eze-
chielem, vt complures alios Patres omittam.

Non omittam tamen hæc eadem de re senten-
tiam Platonis lib. 31. Dialogo 2. de Republica. *Bon-
norum, inquit, solus Deus causa est dicendus: malorum
autem quamlibet aliam præter Deum causam querere
debet. Et quibusdam interiectis addit: Malorum ali-
cui causam esse Deum, cum bonus sit, refellendum est
omnino, nec permittendum hoc quemquam dicere in
sua ciuitate, si bonis institui legibus ciuitas debet, nec
insuper quemquam audire, siue sit ille iunior, siue se-
nior, siue carminibus hæc inferantur, siue soluta
oratione narrentur, tamquam qua neque
dictu sancta sint, neque nobis tri-
stia, neque inter se consona.*
Hæc ille.

DISPUTATIO XXXI.

Ratio cur non Deus, sed solum liberum arbitrium creatum sit causa peccati, exponitur.

DE re proposita dubium non est inter Catholicos: ratione vero inquirunt, quare cum Deus tamquam causa prima immediatè efficienter influat in prava actione liberi arbitrii creati, ita ut tota illa actio sit à Deo, & tota à libero arbitrio, vitium tamen ac deformitas ipsius actionis, non Deo, sed libero arbitrio creato tribuatur.

Plerique antiquorum eam rationem reddunt: Quòd cum peccatum formaliter sumptum in defectu conformitatis cum regula, quam operans tenetur sequi, sit postum, & eaque ratione formaliter non sit aliud, quàm defectus, privatio, & nihil, potius quærenda est causa deficiens peccati, quàm efficiens: quare cum liberum arbitrium creatum deficere possit à regula & lege sibi præscripta, & eque ipsa deficiat, cum actionem pravam exercet: Deus autem, qui nulli alteri regula est subiectus, sed sibi ipsi est lex, tribuendo eidem actioni esse vna cum libero arbitrio, à regula non deficiat: sit, ut actio, (quæ quatenus est à libero arbitrio creato vitiosa est & peccatum) quatenus est à Deo tamquam à prima causa & origine totius esse creati, neque vitiosa sit, neque peccatum: quoniam à Deo solum habet esse, ac proinde bonitatem transcendentem, quæ cum ente recurrit: non verò defectum à regula, in quo tota ratio peccati atque malitiæ moralis posita est.

Ratio hæc, vel rem non explicat, quantum est satis, vel certè nullus est momenti. Etenim licet competissimum sit, Deum, qui summa est bonitas, nullo modo in suis operationibus posse deficere, neque alicui alteri, neque propriè sibi ipsi, esse subiectum: attamen in eo lex est æterna, quæ est ipsius Deus, quæque ipsi dicitur quid rectum sit, ut ab eo fiat, & quid turpe si ab eo fieret, ac proinde quid ex eo capite contradictionem implicet ab eo fieri, quòd cum summa ipsius bonitate pugnet. Atque hac ratione colligimus, Deum nulla ratione per se, vel per alium, posse mentiri, nec vlla ratione posse præcipere peccata, nec ad actiones, quæ peccati rationem retineant, posse movere atque inclinare, aut illas suadere, vel ad eas quemquam prædestinare: eò quòd hæc, & his similia, rectè rationi tam humanæ, quàm diuinæ, & infinitæ bonitati repugnent. Atque id sonant testimonia Scripturæ, definitiones Ecclesiæ, ac dicta sanctorum Patrum, quæ disputatione præcedente retulimus. Quare nõ solum est contrarium fidei, Deum ad hunc sensum esse causam peccati, quòd ipse etiam deficiat à sua regula cooperando nobiscum ad peccatum, ut nos à nostra regula deficiamus, sed etiam ad eum, quòd vel præcipiat, vel suadeat actum pravam, aut ad illum prædestinet, moueat, & inclinet per tuum influxum & operationem. Quamuis si hoc posteriori modo causa esset peccati, esset etiam illo priori: eò quòd à lege sua æterna ipse quoque tunc deficeret. Poterit quidem Deus, subtrahendo prius per appositionem alicuius circumstantiæ actionem aliquam à ratione peccati, id præcipere, aut ad id mouere, quòd exclusa tali circumstantia foret cõtra ius naturale, ac proinde peccatum: quæ ratio tamquam Dominus vitæ civitatis hominis, præcepit parenti Abrahamo, ut hæretificeret filium suum Isaac, quòd licuit tunc Abrahæ

Peccata non potest Deus præcipere, neque ad malas actiones inclinare, suadere, aut etiam prædestinare.

A mo, neque erat contra quintum præceptum decalogi, facta prius parenti in filium ea facultate: verum quòd Deus præcipiat, aut moueat ad id, quòd in causa secunda retineret rationem peccati, id planè contradictionem implicat: eò quòd cum diuina bonitate ac lege æterna pugnet.

Ex eodem capite dicimus, Deum dispensatione propriè dicta dispensare non posse circa præcepta decalogi, reddendo licitum quòd cadit sub talem legem, subtrahere materiam aliquam à lege, sublata vi obligandi eiusdem legis: posse tamen reddere licitum, quòd aliàs esset contra talem legem, apponendo circumstantiam obiecto, per quæ definit iam cadere, sub talem legem: quòd non est dispensare in lege, sed seruatò legis integro iure atque vi obligandi, subtrahere materiam aliquam à lege per appositionem circumstantiæ, ratione cuius obiectum illud in legem iam omnino non cadat. Id quòd causa etiam secunda interdum efficere solet: eam enim acceptationem rei alienæ, quæ alioquin esset contra septimum præceptum decalogi, potest dominus ipsius rei efficere ut non sit contra illud præceptum, si alicui facultatem eam accipiendi faciat, quòd non est dispensare circa præceptum, sed appositione illius circumstantiæ efficere, ut iam non sit contra illud præceptum, quòd aliàs eodem præcepto vetabatur. Verum de hac re suo in loco.

Ex his omnibus patet, ut satisfaciat dubio proposito, reddendam esse rationem, quare Deum concurrere immediatè cum causa secunda per influxum vniuersalem ad actionem peccati, non pugnet cum lege æterna, ac proinde ex se malum non sit: quemadmodum cum eadem lege pugnet, essetque de se malum, si Deus præciperet, vel prædestinaret eadem actionem, vel ad eam moueret & inclinaret liberum arbitrium creatum: antiqui autem illa sua ratione huius rei causam minimè reddunt, & id eò rem hanc, quantum opus est, non explicant.

D Salmañtines, de quorum numero sunt Sorus primo de natura & gratia, cap. 18. & Canus 2. de locis, cap. 4. in responsione ad octauum, hanc causam reddunt. Quòd Deus concursu suo vniuersali cooperatur cum omnibus causis secundis ad modum causæ naturalis lege constituta, ut, quæ necessitate naturæ & nõ libere agit, semper illis præstò sit auxiliium laturus: qui concursus, cum sit causis naturalibus quasi debitus, eò quòd nulla earum sine eo agere possit, inter naturalia computatur, ad eò ut miraculum sit, si aliquando desit, à Deoque subtrahatur. Quare, inquiunt, cum actiones malæ moraliter, quoad esse tantum naturale referatur in causas naturales: stultum autem sit esse earum morale, malitiæ & culpam, in causas naturales referre: sit, ut Deus per concursum suum generalem causa sit esse naturalis earum, non tamen culpæ & malitiæ annexæ. Aliqui ita hanc sententiam accipiunt, ut si Deus per illum eundem generalem concursum non cooperaretur ad modum naturæ, lege vniuersali præscripta de eo nunquam denegando, eò quòd nec factarius & quasi debitus sit causis secundis, sed inter eum solum illo modo concurreret, pugnet cum lege æterna, essetque ex se malum, atque ad eò contradictionem implicaret illum impendere causis secundis quando elicerent actiones malas moraliter.

Hæc ratio, ita reddita ac explicata, mihi nunquam placuit. Primò, quoniam Deus merè libere ex æternitate eam legem concurrenti cum causis secundis statuit, & merè libere confert concursum suum vniuersalem, quoribus illum impendit: quare, quòd ad libertatem in operando atinet, computari nequit

Dispensare in præceptis decalogi quò sensu Deus non possit.

Quæ ratio nem Sorus & Canus afferunt, cur Deus non sit causa peccati.

Ad hæc ratio impugnat.

nequit inter causas naturales, vt naturalis causa distinguitur contra liberâs & morales: quin potius verè, ita operando, causa est libera & moralis, digna proinde laude, quoties concursus ita impenditurque propter munificentiam, quam exercet, liberumque beneficium, quo nos deuincit, maximè dum eo concursu adiuti operamur bona, & dum rebus ratione carentibus hominum gratia illum impendit: cum ergo, quando operamur rectè, concursus Dei vniuersalis, quo Deus nobiscum concurrat, opus externum sit diuinæ munificentie ac liberalitatis, reddenda est ratio, quare quando simili modo concurrat ad actionem malam moraliter, cum actio illa tota sit à Deo per concursum vniuersalem, concursus ille non sit opus externum vitij, voluntasque diuina, qua tunc impenditur, non fortiaur rationem vitij, maximè cum Deus in eandem liberè omnino influat, sicut liberum arbitrium, quod ea de causa peccatum committit. Etenim quòd solum esse naturale actionum moralium referendum sit in causas naturales, non verò bonitas aut malitia moralis, ex eo provenit quòd non liberè agant, bonitasque & malitia moralis solum comparatione causæ liberæ cernatur: qua ratione neque homini virtuti, aut vitio tribuitur, quicquid sine libertate operatur, siue id obiectiue bonum sit, siue malum: quare cum Deus concursu generali liberè operetur, vitique, quòd lege statuta operetur perinde ac si ex necessitate naturæ operaretur, non est sufficiens ratio, quare solum bonum naturale actionum moralium sit in Deum ipsum referendum, non verò esse morale virtutis, aut vitij.

Secundò possumus eandem sententiam ex eo impugnare, quòd cum diuina bonitate non rectè consentiat, eam legem concurrere vniuersim cum libero arbitrio creato constituisse, quæ iniqua omnino esset, si ea non vniuersim omnibus agentibus per modum naturæ fluxus constitueret, sed certis quibusdam atque ad certum tempus. Neque enim æqua esse potest ea lex, quæ eos euentus comprehendit, in quibus, si solos eos constitueret, iniusta esset & iniqua: maximè quando ex alijs, quos simul comprehenderet, non compensaretur ea inæqualitas & iniuitas.

Tertiò, demus per impossibile, Deum longè aliter concurrere cum causis secundis, & præter commune eum modum concurrere, constituere concurrere semel cum homine aliquo, vel Angelo eo modo, quo re ipsa nunc concurrat: Quis dicat, si homo ille pro libertate sui arbitrij eliceret prauam actionem, cum elicere posset honestam, malitiam tunc illius actionis ascribendam esse Deo vt auctori illius, quin simul fateatur similiter eidem ascribendam esse in hoc rerum statu quem habemus? Quòd ergo Deus concursu vniuersali perinde concurrat cum causis secundis, ac si causa esset naturalis necessitate naturæ agens, non est legitima ratio, quare malitia actionum moralium Deo auctori non tribuatur.

Legitima redditur ratio cur Deus non sit causa peccati.

Legitima ergo atque dilucida ratio, nisi fallor, colligitur ex his, quæ de concursu Dei generali disputationibus præcedentibus dicta sunt. Etenim cum concursus Dei generalis non sit concursus Dei in causam secundam, sed in actionem ipsiusmet causæ: is verò de se indifferens sit, vt pro diuersitate influxus causæ secundæ sequatur potius actio huius speciei, quam alterius, quippe qui non determinat influxum causæ secundæ, sed ab eo determinatur ad speciem actionis: quando verò cum eo

A concurrat liberum arbitrium, ex vario influxu arbitrij proveniat, quòd sequatur potius volitio, quam nolitio, & volitio honesti potius, quam turpis obiecti: fit, vt actiones liberi arbitrij (vt & cuiusvis alterius causæ secundæ) concursu generali Dei non habeant quòd sint tales, vel tales in particulari, ac proinde neque quòd sint studiosæ vel vitiosæ, sed ab ipsomet libero arbitrio. Neque fortè Sotus, & Canus, si expendantur, aliud voluerunt, quamuis nec quantum oportebat rem explicauerint, nec necesse illis fuerit recurrere ad illud, quòd concursus Dei vniuersalis fluat à Deo tamquam à causa naturali.

B At non defuerunt, qui aduersus propositam sententiam sic obicerent. Primò, concursus Dei generalis cum causis secundis nõ propterea generalis dicitur, quòd ipse in suo esse reali, quod extra Deum habet, sit vnus & idem vel numero, vel specie communis omnibus causis secundis, & indifferens ad quoscumque earum effectus: sed quia Deus communi & generali lege statuit concurrere cum omnibus diuerso modo, & tamen prout natura cuiusque postularat: etenim concursus, quo Deus concurrat cum igne, specie distinguitur à concursu, quo concurrat cum equo: quando quidem concursus Dei cum igne nihil aliud est, quam effectus ipse productus vt à Deo, sub qua consideratione fortitur rationem actionis Dei ad extra comparatione illius effectus: & concursus Dei cum equo, non est aliud, quam effectus etiam ipse productus, vt à Deo, sub qua consideratione fortitur quoque rationem alterius actionis Dei ad extra comparatione talis effectus: cumque effectus illi specie inter se distinguantur, & actiones pro diuersitate terminorum specie distinguantur: fit, vt cõcurus illi generales Dei specie distinguantur: atque adeò fit, vt effectus specie distincti, qui à causis secundis emanant, non solum ex diuerso influxu causarum secundarum habeant esse tales vel tales, sed etiam ex diuerso modo influendi Dei in eosdem effectus.

Secundò, licet Deus determinetur à causa secundæ ad concurrendum hoc concursu huius speciei potius, quam alio, attamen dato quòd concurrat hoc concursu numero, quo concurrat cum igne, necessarîo dicendum est effectum productum non habere, vt sit talis numero ex solo concursu causæ secundæ, sed etiã ex hoc numero cõcurus Dei: quamuis demus Deum non fuisse vsurum hoc particulari concursu, nisi concurreret cum tali causa secundæ. Tertiò, hic concursus Dei est causa totius entitatis quæ cernitur in effectû, vt omnes admittunt, etiam illius per quam effectus ille est talis specie & numero: ergo effectus non solum à causa secundæ, sed etiam à concursu generali Dei habet quòd sit talis, & consequenter nihil est, cur Deo concurrenti ad eum effectum concursu generali non tribuatur id, quòd sequitur hunc effectum, quatenus talis est.

F Argumenta hæc ortum habent ex falsa aduersariorum existimatione. Cum enim nobiscum conueniant, concursum Dei generalem non esse influxum Dei in causam, sed cum causa in effectum, eum quo concursum illum dicunt esse idem, existimant tamen, concursum Dei vniuersalem distinctam numero actionem esse à concursu causæ secundæ: cum tamen non sit nisi vna, quæ, vt à Deo, dicitur concursus Dei, vt verò à causa secundæ, dicitur concursus causæ secundæ, vt in superioribus est explicatum. Alioquin si essent distinctæ actiones, cum concursus causæ secundæ solum sit à causa secundæ, concedendum esset aliquam esse actionem, rationemve formalem

formalem realem actionis, quae non esset à Deo efficiens, sed à sola causa secunda, quod nulla ratione est concedendum.

Ad primam oblationem solutio. Concursum generalis, & particularis, una actio sunt, ex solo concursu particulari habet speciem.

Ad primum ergo argumentum dicendum est, ponere falsum, nempe concursum Dei generalem habere aliquod esse reale à parte rei distinctum, vel numero, vel specie, à concursu causae secundae: nihil enim est à parte rei, neque actio, neque effectus actionis, quod sit à Deo influente per concursum generalem, & non sit à causa secunda simul influente per suum influxum particularem, neque esse potest: quoniam duae illae causae ita influentes uniant à parte rei tam effectum, quam actionem, mutuoque ea ratione à se pendunt in agendo illo modo, ita ut influxus praecisus vnus esse nequeat, etiam diuina potentia, sine influxu alterius: neque à parte rei influxus illi distinguuntur, nisi comparando vnā & eandem numero actionem ad diuersas causas diuerso modo in totam ipsam actionem influentes, quatum ea, quae causa vniuersalis est, licet conferat actioni totum esse partialitate causae, actio tamen à modo influendi illius non habet, quod sit talis vel talis speciei actio. Ab altera vero ut à causa particulari, similiter partialitate causae, habet actio totum suum esse. Verum ex modo influendi illius, sicut habet quod sit propria & peculiaris actio eiusdem causae, ita habet quod sit talis actio distincta specie à ceteris. Vnde negandum est, Deum concursu generali concurrere diuerso modo cum diuersis causis secundis. Ad probationem vero, quae subiungitur, concedimus, concursum Dei cum igne distinctum esse specie à concursu Dei cum equo: negamus tamen id provenire ex eo quod Deus, quantum est ex se, diuersimodè influat cum igne & cum equo: prouenit enim ex coniunctione influxus vnus cuiusque illarum duarum causarum particularium in vnā & eandem actionem numero & specie cum influxu Dei, à quibus particularibus causis concursus illi vniuersales Dei habent, tamquam à causa efficiente, distinctionem illam specificam.

Ad secundam.

Ad secundum dicendum est, quod cum vnitas numerica actionis & effectus varietur facta quacumque variatione in quacumque parte causae, & in quacumque alia circumstantia conducente ad effectum, ut quinto metaphys. ostensum est, vti que quod effectus ille sit talis vel talis numero, ut pendet ex eo quod causa secunda hic & nunc influat: ita, naturaliter loquendo, pendet ab influxu Dei hic & nunc, & à reliquis circumstantiis: quare sicut si causa secunda alio tempore, interuenientibusque aliis circumstantiis influeret, sequeretur alia actio numero: ita, si Deus alio tempore, & sub aliis circumstantiis influeret, sequeretur alia actio numero: non est tamen hic & nunc alius numero concursus Dei, & alius concursus causae secundae, sed vnus & idem numero, qui est illa ipsa actio, quae resultat, & in qua uniantur & sunt vnus concursus vtriusque causae, ut explicatum est. Adde, actiones morales non habere suam bonitatem aut malitiam moralem à differentia indiuiduante, sed ab specifica, & circumstantiis, quae, si essent eiusdem prorsus rationis, quamuis diuersae numero, in quacumque alia actione eiusdem speciei in genere naturae & moris, redderent actionem aequè bonam aut malam moraliter.

Ad tertiam.

Ad tertium dicendum est, aliud esse, effectum habere à Deo influente per concursum vniuersalem etiam illud quo est talis tamquam à causa partiali, & aliud ex influxu Dei provenire, quod sit talis. Primum concedimus: secundum vero negamus:

ostensum namque est, non provenire nisi à modo influendi causae particularis, cuius est effectus proprius, & particularis. Cum vero deformitas culpa sequatur actum comparatione solius causae, quae agendo deuiat à sua regula: haec autem sit sola causa secunda, inde est quod licet entitas actus simul sit à Deo tamquam à causa vniuersali, deformitas consequatur actum tamquam culpa solitis causae particularis. Est enim magnopere notandum, eas rationes formales, quae in sua intrinseca ratione includunt, ut sint à causa secunda, cuiusmodi sunt, peccatum, meritum, sentire, & cetera, nullo modo denominare posse Deum ut causam earum, quasi Deus peccat, mereatur, aut sentiat, quia Deus. Et quando eiusmodi rationes formales omnino sunt, non solum praeter influxum, sed etiam praeter intentionem Dei conferentis concursum generalem & vires ad operandum causae secundae, ut sunt culpa & peccatum, neque Deus dicitur causa vniuersalis earum, licet dicatur vniuersalis causa actionis, quae materialiter peccatum denominatur: hanc enim suo influxu attingit tamquam causam vniuersalem, quod statim fiet magis manifestum.

Ex dictis solum habemus, Deo non tribui actiones nostras malas moraliter tamquam causae positivae in eas influenti. Ad quod accommodatum est exemplum de fabro gladios conficiente: ut enim non imputantur fabro facinorae, quae ab iis fiunt, qui gladiis non rectè vtuntur, eò quod gladii indifferentes sint ad bonum & malum vsum, sed imputantur libero arbitrio eorum, qui gladiis malè vtuntur: ita cum concursus Dei generalis indifferens sit ad bonas & ad malas actiones, malae actiones, non Deo, sed ab utentibus concursu Dei generali ad malum sunt tribuendae.

Peccati actionem malam Deo per concursum vniuersalem influenti non imputari, accommodato exemplo ostenditur.

At dicit aliquis, sicut culpa datur fabro cum gladium tradit ei, quem probabiliter nouit eo abuturum: ita cum Deus praesciat quinam abuturi sint suo generali concursu, cur ei non imputabitur ad culpam, quod non subtrahat concursum, siquidem ea ratione impedire peccatum illud potest, nec tamen impedire vult? Dicendum tamen est, diuersam esse rationem in hominibus ac in Deo. Deus namque cum dominus sit omnium, legitimaeque de causa examini & probationi exponat creaturas suas libero arbitrio pollentes, ut si bene suo arbitrio, gratia ipsius adiuto, fuerint vitae, propriis meritis vitam aeternam consequantur, sin autem malè, iusto supplicio afficiantur, non tenetur impedire peccata, sed ea potest legitimè permittere, ad prouidentiamque ipsius spectat non denegare singulis rebus ea, quae necessaria sunt ut accommodatè ad suas naturas operentur, esto quaedam talia sint quibus, & bene & malè vti possunt. At vero homines qui Deo legibusque diuinis sunt subiecti, lege diuina naturali tenentur suorum proximorum peccata impedire, si commode possint, & ad damnum alterius non cooperari: sicut enim lege naturali tenentur proximum, sicut seipsum, diligere, ita Deus eadem naturali lege mandauit vnicuique de proximo suo curam habere. Quò fit, ut peccata nostra neque Deo tamquam causae, quae potuit ea impedire, & non impeduit, tribuenda sint, eo modo quo naufragium tribuitur naturae, si illud declinare potuit, nec tamen declinauit. Ad hoc etenim, ut aliquid alicui tamquam causae negatiuè ascribatur, necessarium est, ut non tenetur & possit id impedire, & non impedit: Deus autem non tenetur peccata nostra impedire.

Obiectio.

Solutio. Peccata nostra neque tamquam causa, quae ea potuit impedire, Deo imputantur.